07-12-2020

उपशास्त्री I

संस्कृतसामान्यम् ।
अनिवार्यप्रथमपत्रम् ।

√पा - (पिब्) - पीना, धात्वाधारितवाक्यानि ।

लट्लकारे → सः दुग्धं पिबति । तौ दुग्धं पिबतः । ते दुग्धं पिबन्ति ।
वर्तमानकाल: त्वं दुग्धं पिबसि । युवां दुग्धं पिबथः । यूयं दुग्धं पिबथ ।
अहं दुग्धं पिबामि । आवां दुग्धं पिबावः । वयं दुग्धं पिबामः ।

लोट् लकारे → सः दुग्धं पिबतु । तौ पिबताम् । ते पिबन्तु ।
आज्ञार्थक: त्वं पिब । युवां जलं पिबतम् । यूयं पिबत ।
अहं चायं पिबानि । आवां पिबाव । वयं पिबाम ।

लङ्लकारे →
भूतकाल: बालकः जलम् अपिबत् । बालकौ अपिबताम् । बालकाः अपिबन् ।
त्वं जलम् अपिबः । युवां दुग्धं अपिबतम् । यूयं क्षीरं अपिबत ।
अहं निम्बुमिश्रितं जलम् अपिबम् । आवां अपिबाव । वयम् अपिबाम ।

विधिलिङ्गे → छात्रः पिबेत् । छात्रौ पिबेताम् । छात्राः पिबेयुः ।
इच्छार्थक: त्वं पिबेः । युवां पिबेतम् । यूयं पिबेत ।
अहं पिबेयम् । आवां पिबेव । वयं पिबेम ।

लृटलकारे →
भविष्यत्काल: बालिका पास्यति । बालिके पास्यतः । बालिकाः पास्यन्ति ।
श्रीमान् जलं पास्यति । श्रीमन्तौ जलं पास्यतः । श्रीमन्तः पास्यन्ति ।
धेनुः जलं पास्यति । धेनू पास्यतः । धेनवः पास्यन्ति ।
वत्सः दुग्धं पास्यति । वत्सौ पास्यतः । वत्साः पास्यन्ति ।
त्वं निम्बुजलं पास्यसि । युवां पास्यथः । यूयं पास्यथ ।
अहं पास्यामि । आवां औषधिं पास्यावः । वयं पास्यामः ।

07-12-2020

डॉ० निर्मल कुमार झा, (स० प्राचार्यः)
रा० उ० सं० महावि० सुरवसेना, पूर्णियाँ ।

07-12-2020

साहित्यम् । शास्त्री

छन्दनिर्णयः ।

"धीरोदात्तमहत्तमो गुणनिधिर्यस्मिन्नसौ नायको
यत्रामूर्तिपरो निरन्तरबलवत्प्रेमप्रकाशाक्षरः ।
यत्रानेकमहामहोत्तमधियां चारित्रमन्तर्गतं
तच्चैतन्यचरित्रवर्णनमिदं जीयादजस्रं भुवि ॥"

श्रीलकवि कर्णपूर / श्रीकृष्णचैतन्यचरितामृतम् → १०-४७

अस्मिन् पद्ये प्रत्येके चरणे ऊनविंशत्यक्षराः सन्ति ।
अतिधृतिजात्या पद्यमिदम् ।
यगणादिनिर्णयः →
धीरोदात्तमहत्तमो गुणनिधिर्यस्मिन्नसौ नायको ,

S S S	I I S	I S I	I I S	S S I	S S I	S
मगण	सगण	जगण	सगण	तगण	तगण	गुरु

अथातिधृत्याः भेदं शार्दूलविक्रीडितं नाम छन्दः । तल्लक्षणम् →

"सूर्याश्वैर्मसजस्तताः सगुरवः शार्दूलविक्रीडितम् ।"
लक्षणपरीक्षा → सगुरवः - गुरुणैकेन सहिताः , मसजस्तताः - मगण, सगण, जगण, सगण, तगणद्वयाश्च स्युः । •
सूर्यैः - द्वादशभिः अक्षरैः , अश्वैः - सप्तभिः अक्षरैः यतिः भवेत् ।

07-12-2020

डॉ० निर्मल कुमार झा , (सं० प्राचार्यः) ।
रा० उ० सं० महावि० सुखसेना , पूर्णियाँ ।

07-12-2020

संस्कृतसामान्यम् ।

अनिवार्यप्रथमपत्रम् ।

उपशास्त्री II

शब्दरूपाणि ।

विद्वस् (विद्वान्, हलन्त, पुल्लिंग)

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	विद्वान्	विद्वांसौ	विद्वांसः
द्वितीया	विद्वांसम्	,,	विदुषः
तृतीया	विदुषा	विद्वद्भ्याम्	विद्वद्भिः
चतुर्थी	विदुषे	,,	विद्वद्भ्यः
पञ्चमी	विदुषः	,,	,,
षष्ठी	,,	विदुषोः	विदुषाम्
सप्तमी	विदुषि	,,	विद्वत्सु
सम्बोधनम्	हे विद्वन् !	हे विद्वांसौ !	हे विद्वांसः !

07-12-2020

डॉ० निर्मल कुमार झा (स० प्राचार्य)

रा० उ० सं० महावि० सुखसेना, पूर्णियाँ ।